

Müşahabe :

TF 503969

Ziya Gök Alp Neler İstiyorduTürk inkilâbı Neler Yaptı?

— 1 —

Yazan : M. Mitat

Takriben bir buçuk ay oluyor. Bir gün eski, onbeş senelik bir defterim elime geçti. Gençlik yıllarının hazlarını, kederlerini, fikirlerini, emellerini sahifelerine kısmen aksettiren bu yazma mecmuada Ziya Gök Alp merhumun birkaç şiirine rastladım:

[Yasaya doğru...] umumi başlığını ve [Türke göre: ahlâk, vazife, din, millet, vatan, aile, meşihat] atlarını taşıyan bu nazım parçaları: milli fikirlerle, emellerle, ideallerle doludur.

Zannederseniz umumi harbin ikinci yılında defterime geçirilmiş olan bu yazılar daha evvel neşredilmişti. Okudum. O günlere gittim. On beş, on altı yıl evvelin o günleri; hulyalara kapıldığımız, nihai zafere inanarak, onun öğruna sayısız müşküllerle, tehlikelerle, can bahasına çarpışıp vuruştığımız günler.... Onlar birer birer hatırımda canlandılar. Umumi harbin en kızgın devresi:

Türkiye büyüüp Turan olacak
Turanın hâkimi Sultan olacak

gibi çok çocukça, çok iptidai bir hayale saplanıp gençlerimizi, mehmetchiklerimizi Kafkasyada dondurduğumuz, Irakta, Sinada yakıp kavurduğumuz, Galiçyada biçtiğimiz, Makedonyada gömdürdüğümüz cinnet yılları.... Canlarımızı veriyor kanlarımızı oluk gibi akıtıyorduk, fakat akan kanlar, ideallerimizi yaklaştıracığına uzaklaştırıyordu. İdeallerimizle aramızda bu kanlardan

birikmiş, korkunç, derin, kızıl, kıpkızıl ve geçilmez denizler peyda oluyordu. Bu parçalar o zaman yazılmıştı. Nihai zaferden sonra kurulacak Yeni Turanın ve yaşanacak yeni hayatın cazibeli umdeleri idi. O vakıta kadar asırlardan beri kavuşamadığımız için, her ne bahasına olursa olsun, bir kere ulaşabilmeği çıldırmasıya özlediğimiz, bir an yurttan tahakkukunu görebilmek için rahat rahat gözlerimizi ebediyete çevirmeğe bile razı olacağımız ideallerdi. Manzumeleri okurken bugünle de mükayeselere başladım. O hararetli emellerden, o hiç ystişilemeyecek sanılan ideallerden acaba tahakkuk edenler vârdı mı? Hangileri? Etmeyenler kaç tanedir? Artık eksik bir plânço çıkardım. Bu birkaç müshabelik yazı bu suretle doğdu.

Namık Kemal:

Münferit vasıtai rüyet iken
Göremez kendisini dide bile

der. Bu beyit bir hakikatin ifadesidir. Yaşadığımız yeni devri, Cümhuriyet Türkiyesini anılabilmek için, ona hakiki kıymetini verebilmek için, muvaffakiyetini ölçebilmek için, mutlaka, mutlaka yaşadığımız âlemden, her ne şekilde olursa olsun ayrılmak lâzım; uzaklaşmak lâzım.. Manzumeler beni on altı, on yedi yıl evvel götürmeseydi, böyle bir plânço çıkarmak aklıma bile gelmiyecekti. Bu plânçonun icraat hanesini işarete bile lüzum görmüyorum, inkilâbı-

mızın ve inkilâpçılarımızın muvaffakiyet silsilesidir. Gazinin, arkadaşlarının tarihe geçen hizmetleridir, icraatıdır; inkilâp ve kurtuluş aşkile yanan Türk cemiyetinin tekâmleridir.

**Ziya Gök Alp
Ve Şahsiyeti..**

Manzumelerin sahibi, Diyarıbekirli Ziya Bey veya Ziya Gök Alp, İttihat ve terakki ve meşrutiyet devrinin mümtaz bir şahsiyetidir, Ziya Bey islâm hukuk ve felsefesini, garp hukuk ve felsefesini, içtimaiyatını yıllarca tetebbüden sonra, o devirlerde emsaline az rastlanır bir ahenkle terkibe ve temsile muvaffak olmuş kudretli bir dimağdı. Ateşli bir milliyetçi idi, bu sahadaki coşkunluğu, aşağıda göreceğimiz veçhile, kendisini hatta hatalara, hafifliklere, hayalciliklere düşürmüştür.

İslâm ve Türk tarihine, İslâm ve Türk içtimaiyatına vakti. Şairidi, Türk milliyetçiliğine olan kuvvetli bağları onu şair etmişti. Kendi ifadesile:

[Şair, kendi ruhunu bulandır. Ben bunları senin ruhunu bulduktan sonra yazdım. Orada yaratıcı bir şiiriyet dalgalanıyordu.. Kızıl Elma mukaddemesi. Mukaddes vücade... Birinci, ikinci, üçüncü sahifeler.]

Ziya Bey,

İttihat ve Terakki cemiyetinin ve fırkasının içinden çıkmıştı. Merkezi umumi azası idi. Bu

sebeple bütün kabiliyetlerini, siyasi bir nüfuz ve kuvvetle de çerçevelemişti. Bu siyasi şahsiyeti çok kuvvetli idi. Hatta diyebilirim ki milliyetçi Gök Alpın yanında, bir de siyasetçi ve ittihatçı, fırkacı Ziya Bey vardı. Balkan harbinden sonra ve bilhassa umumî harp günlerinde İstanbulda merkezi umuminin âdeta kutbu ve dimağı olmuştu, Darülfünunda da içtimaiyat okuturdu.

Balkan harbinden bir müddet evvel Selânikte Fırkada ve Genç Kalemlerde, Balkan harbinden sonra İstanbulda Türk ocağında ve Türk Yurdunda ve umumî harbin nihayetlerine doğru Kırmızı konakta (İttihadı terakki merkezi umumisi) Yeni mecmua etrafında ve darülfünunda, Türk fikir ve ilim âleminin bugünkü üstatlarından bazılarını bile kendisine peyk ve mürit yapmıştı. Bütün gençlikten fikir ve ilim âleminin bir yıldızı olduğu için derin bir hürmet görürdü.

O devrin bir genci, yüksek mektep talebesi sıfatile bizlerin de manen hocamız idi. İlmine, iktidarına, görüşünün ve sezişinin hususiyetlerine hayrandık. Konferansları, makaleleri, şiirleri el'an hafızamda durur. Talâkâtı yoktu. Hatta, İstanbulda, Ocakta, Darülfünunda derslerini, konferanslarını takip ettiğimiz ilk sıralarda onun anlatış tarzına uyabilmek için sıkıntılar çekerdik.

Bilâhare, bir, bir buçuk sene içinde açıldı. Hatip olamadı. Fakat konuşma ve anlatma halindeki sıkıntısı geçti. tabilleşti. Hafızası, mantığı, terkip yapma kabiliyeti, çok derindi. Aldığı bir mevzuu veya sorulan bir suali, bir itirazı o kadar ihata ile söyler ve karşılardı ki: karşısında bütün itirazlar, hazırlıklar erirdi.

Ziya Gök Alp, devrinin cidden yüksek bir âlim ve mütefekiri idi. Birçok konferanslarında, münakaşa ve müsahabelerinde bir sami olarak bulunduğum için yazılarımda hiç bir mübalâğa yoktur.

Dünün dileklerini, dünkü Türkçülerin fikirlerini ve emellerini evvelâ onun salâhiyetli kaleminde okuyup öğreneceğiz.

FİKİRLER

Cilt : 4

15 Şubat 1933

Sayı : 93

Müşahabe :

Ziya Gök Alp Neler İstiyordu

Türk inkilâbı Neler Yaptı?

— 2 —

Yazan : M. Mitat

Ziya Beyin fikirlerini şiirlerinden takip etmek mümkündür. Esasen Ziya Bey şairliğine iddia etmemiştir. Yeni Hayat atlı mecmuasının başında aynen böyle yazar: [Şuur devrinde şiir susar, şiir devrinde şuur seyirci kalır. Şairler sözlerinden uzak düşmüş, vezinle kafiye şuurulu müteşairler eline geçmiş, halk terbiyesinde bazı fikirlerin vezin kisvesinde arzedilmesi fena mı olur?] Böyle olmakla beraber Ziya Beyin heyecanını el'an kaybetmiyen sade, güzel birçok parçaları vardır.

[Kızıl elma ve Yeni Hayat] atlı iki mecmuada şiirlerinin ekserisi toplanmıştır. Kızıl Elma Umumi harbin birinci ve Yeni Hayat dördüncü yılında çıktı. Bu sırada Rusya inhilâl halinde idi. Şair de Türk gayesine irildiği, nihai zaferin kazanılmak üzere olduğu kanaatinde idi. Bu eserini mukaddes bir kitap şeklinde bir en'am gibi bastılar. İstikbale ait bütün emeller, fikirler, istenen yenilikler bu kitapta [vezin kisvesinde] görünür ve bulunur. Biz evvelâ birinci kitaptan Kızıl El-

madan bahsedelim: Buradaki şiirler umumî harbin birinci yılına kadar yazılanlardır. Mevzular kâmilin tarihi, fikri, siyasi, iki kelime ile millî ve içtimaidir. Altlarında tarih yoktur. Buna rağmen dikkatle okununca siyast hâdiseilerin seyrine göre manzumeleri sıralamak mümkündür. Kitabın aruzu andıran Turan isimli ilk manzumesi Balkan harbinden evvel yazılmıştır. Gök Alp milliyetçiliğini ve Turancılığını bu parçada ilân eder:

(1)

Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil
Güzide, şanlı, necip ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tıynetinde,
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebci!

(3)

Nabızlarımda evvet, çünkü ilim için müphem
Kalan Oğuz hanı kalbim tanır tamamile

Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türküstan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...

Balkan harbinden evvel yazılmış bir manzume ile kitabın en sonuncu parçasını teşkil eden "Kızıl destan" ve "Mukaddes Vücade" isimli mukaddeme istisna edilirse bütün parçalarda Balkan

felâketinin izleri görülür: Türk artık eski hataları yapmıyacak, Hintli, Çinli, Arap, Acem.... olmayacak, temessül edilmeyecek. Anadolu'da Ziya Beyin tabirile Gök yaylasında, evvelâ kendini bula-

cak, irfanını, felsefesini, san'atını, iktisadını, harsini doğuracak. Orası Kızıl elmadır.

Ondan sonra Ergenekondan çıkacak nesil, evvelâ intikam alacak, daha sonra da Turanına ka-

(2)

Sahifelerde değil, çünkü Attilâ, Cengiz
Zaferle ırkımı tetviç eden bu nasiyeler,
O tozlu çerçevelerde, o iftiraamız;
Muhit içinde görünmekte kirli, şermende;
Fakat şerefle nümayan Sezar ve İskender!

Damarlarımda yaşar şan ve ihtişamile
Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem;

vuşacak. Türk âleminin gafletini, geleceğini (Kendini nasıl bulaca- nasıl intikam alacağını birer birer
uykusunu, başka harslere nasıl ğını) nasıl Gök yaylada çoğalıp şair yazar; İşte bu kitaptan bu
temessül ettiğini, kendine nasıl kuvvetleneceğini, Balkanlardan mevzularda parçalar:

“Kızıl Elma” atlı Masaldan:

Çok yerleri biz fethedebilmişiz
Her yerinde manen fethedilmişiz
Bir kişver almışız tabiiyete
Uymuşuz ordaki medeniyete..
Bazan Hintli, bazan Çinli olmuşuz
Arap, Acem, frenk dinli olmuşuz
Ne bir Türk hukuku Türk felsefesi,
Ne türkçe inliyen bir şair sesi..
Fransızca, Rusça, Çince yazmışız
Türke ancak bir kaç hece yazmışız.

Zekâmızı sanki kiralamışız
Her dilden kitaplar sıralamışız
Türkün hem kılıcı hem de kalemi
Yükseltmiş Arabı, Çini, Acemi.
Her kavma bir tarih bir yurt yaratmış
Kendini başkası için aldatmış.
Unutmuş evvelki elifbasını,
İlim ve fendeği itilâsını.
Yeniden bir yazı, bir yasa düzmüş;
Her zaman zihnini boş yere üzmüş.

Yok tarihimiz var tarihlerimiz.
Bir burca girmemiş, merihlerimiz.

“Altın destan” dan:

Türk yurdu uykuda ey düşman sakın;
Uyuyan ülkeye yapılmaz akın..
Tanyeri ağardı; yiğitler kalkın!

Tekinler köy beyi, ağalar çoban
Atsızlar yalancı birer kahraman,
İçinde görmedim maksadı duyan.

Bakın yurt ne halde, vatan nerede?
Gideyim arayım, yatan nerede?

Yasanın emrine uyan nerede?
Gideyim arayım duyan nerede?

Uygurlar uyuşuk, Türkmenler aylak
Ne kışlak sevinçli, ne güler yaylak
Arslanlar yurdunda barınır çaylak..
Attilâ, imüçin, Gürkân nerede?
Gideyim, arayım; Türkân nerede?

“Ergenekon” isimli manzumedan:

(1)

Biz Türk hanın beş oğluyuz.
Gök Tanrının öz kuluyuz.
Beş bin yıllık bir orduyuz.
Turan yurdu durağımız.

(3)

Birincisi Azerbaycan
İkincisi Güldanistan,
Üçüncüsü Arzı kenan,
Fışkırdı üç kaynağımız!

(5)

Kara ordu gitti İskit
Ülkesinde yaptı bir çit;
“Attilâ ol Şalona git!,”
Sözü oldu adağımız.

(2)

Ak ordumuz sola gitti
Üç Hakanlık tesis etti.
“Medi, Sümer - Akat, Hit,, ti.
Bu üç şanlı oymağımız.

(4)

Gök ordumuz sağa vardı
Çini baştan başa sardı:
“Hiyong - No,, lar bu hanlardı;
“Set,, olmadı tutağımız

(6)

Kızıl ordu dağlar aştı;
Afganlarla çok savaştı;
Bir alayı Hinde taşıtı:
“Sent,, oldu bir ırmağımız!

(7)

Sarı ordu tekin durdu:
Şehir yaptı, çiftlik kurdu;
Uygurların bu iç yurdu
Kaldı ana toprağımız!

(9)

"Fatih,, aldı İstanbulu
"Babür,, Hinde eğdi yolu
Nadir sarstı sağı, solu..
Oldu bu son taslağımız!

(11)

Kırım Kazan heder oldu!
Tuna, Kafkas beter oldu!
Türkistanda neler oldu?
İşitmedi kulağımız!

(8)

Gökten yüce yıldızımız!
Bir devir açtı her hızımız!
Attilâ bir kırgızımız!
Tınırülenk bir kazağımız!

(10)

Bundan sonra tali döndü.
Yıldızımız yine söndü.
Karşımızda Rus göründü.
Kesildi yurt ortağımız!

(12)

Yurt girince yadeline
"Ergenekon,, oldu yine!
Çıkamaz mı bir "Burteçine,,?
Nurlanmaz mı çirağımız!

"NOT: Bu manzume uzun bir destandır. Oniki parçası alındı. Kıt'alara rakkamlar, okunurken sıra bozulmamak için makale muharriri tarafından konulmuştur."

« Kurt ile Ayı » atlı çocuk şiiri Balkan felâketini
temsil eden güzel bir masaldır:

Kurt kocaldı, kötürüm oldu,
Bunu sezen bir genç ayı
Yakaladı; kurdu yoldu;
Dedi: "Haydi tüysüz dayı,
"Yürü yine yiğitlik sat
"Daret bize yeşil yurdul,,
Piçlerine dedi: "Fırsat
"Kaçırmayın boğun kurdul"

Zavallı kurt öldü, inde
Beş yavrusu kaldı öksüz
Eskat birkaç yıl içinde
Bunlar birer yiğit, gürbüz
Kurt olarak saldırdılar;
Yeşil yurttan ayıların
Vücudunu kaldırdılar.
Çocuklarım ibret alın:

Her bugüne var bir yarın!

« Kızıl Elma » daki bu muhtelif parçaların en güzelleri şu ikisidir:

Kendine Doğru

Atanın içkisi köpüklü kımız,
Evinin yemişi erikle elma
Başka dile uymaz annenin sesi

Duymadan düşünme, görme sezmeden
Dile yap Tanrının sensin bileği
Demir sana tapar, şimşek baş eğer.

Arpa suyu içme dedi bir Kırgız.
Komşunun bağından hurmayı alma..
Her sözün arasan vardır Türkçesi

Kendi duygun olsun o sunu yeden
Gök Türkün sendedir yüce dileği
İsteme, sen yarat, görme, sen göster!

Otüken Ülkesi

"Gültekin kitabesinden: "Ey Türk milleti! Eğer oraya gidersen öleeceksin, Otüken toprağında oturup kervanlar, kafileler gönderirsin.. Otüken ormanlarında kalırsın; orada zenginlik ve ihtişam yoktur. Fakat türlü türlü kederler ve elemeler de yoktur.

Ebedi bir hükümeti burada muhafaza edeceksin."

(Türk tarihi Necip Asım Bey)

(1)

Türk gençleri yalvardılar hakana:
"Boru çaldır ruhlarımız uyana.
"Cenk edelim, yayılalım cihana.
"Yayılmaktır Türk soyunun turası
Böyle diyor Oğuz hanın yasası

(2)

Hakan dedi: [Ana yurttan bıkmaz
Boş konulup eve düşman tıklılmaz
Yabancılar çıkarılır, çıkılmaz.
Toplanınız: vatanınız burası.
Böyle diyor Oğuz hanın yasası

(3)

Şimdi dışı değil içi almalı
Her yerine demir kökler salmalı
Türk Otüken ovasında kalmalı
Bugün ona yeter bu gök yaylası.
Böyle diyor Oğuz Hanın yasası

(4)

Ekin eksin yerden altın toplansın.
San'at yapsın esrarını anlasın
Tacir olup garba kervan yollasın
Yurt şenletmek olsun yeni sevdası:
Böyle diyor Oğuz Hanın yasası]

(5)

Hakan sustu, Türk gençliği yürüdü
Arkasından tezgâhları sürüdü
Her tarafı iş ordusu bürüdü
Buymuş meğer Türkün Kızıl elması!
Böyle demiş Oğuz Hanın yasası..

"Yeni Attilâ" ve "Balkanlar destanı" isimli şiirler Rumelinin nasıl yeniden alınacağını terennüm eder.

"Kızıl Elma" daki "Balkan harbi" ile "Umumi harp" arasında yazılmış şu parçalar, Gök Alpin hakikati bulduğunu tamamen gösterir. Fakat Ziya Bey, siyasetçiliği icabı, bu fikirlere hiç te sadık kalamadı. Biraz aşağıda göreceğimiz veçhile umumi harp başlar başlamaz Turancılığı ele aldı.

Cümhuriyetimize, " Türkiye cümhuriyeti " ne gelince: O gayesine çok sadıktır. On yıl var ki: sulh ve asayiş içinde Anadoluda, Gök Alpin tabirile: "Gök yaylasında" tam bir istiklâl ve serbesti ile çalışıyor. Büyük zafer; Dumlupınar meydan muharebesi Gök yaylayı temizledi. İstanbul ve Edirneyi bize yeniden verdi. Lozan Sulh muahedenamesi, kapitülasyonları kaldırttı. Fabri-

kalarla, yollarla, şimendüferlerle, köprülerle, binalarla, caddelerle, Anadolu, on yıldır imar görüyor.

Cümhuriyetin Kızıl Elması odur, orasıdır. Yasada dendiği gibi, oradan çıkılmadı, yabancılar çıkarıldı. Ve kaybolan topraklardaki kan ve iman kardeşleri orada toplandılar ve çoğalıyorlar.

M. Mitat

FİKİRLER

Cilt : 4

15 Mart 1933

Sayı : 94

Müşahabe :

Ziya Gök Alp Neler İstiyordu

Türk inkilâbı Neler Yaptı?

— 3 —

Yazan : M. Mitat

Ziya Bey, Turancılık,
Hakancılık ve Halifecilik:

İkinci müşahabede "Kızıl Elma,, daki Turancı-
lığı terennüm eden iki manzume ile bir mu-
kaddemeden bahsetmişim. Bunların birincisi
aruzu andırır. 113 üncü sahifededir. Bu müheyyiç
parça Balkan harbinden evvel bir seyahat münas-
ebetile yazılmıştır. Aynen alıyorum:

Meşhede Doğru

« Hakan Hudavendigâr meşhedi-
ne gittiği zaman yazılmıştı »

Yüz milyonluk bir soy bugün: "duyuyordum ben varım,
Tarihimin eski, yeni şanlarını ararım. "
Diyor; işte Türk hakanı bir ordu, bir donanma
İle gelmiş, bir meşhedin çevresini geziyor.
Herkes tarih yeni bir devir açtığını seziyor.
Bu meşhettir, Avrupanın Rumeliden Türkleri
Çıkarmağa azmettiği kanlı harpte, Kosovada
Al bayrağı bir hamlede ilelebet ileri
Süren, sonra bir nöbetçi gibi kalan orada.
Rumelinin bu ebedi nöbetçisi diyor ki:
"Anadolu Türk yurdudur, karşıyaka Türkeli,
Siz asılsız türediler değilsiniz, sizdeki
Kanlar taşır hakanlardan kalma büyük emeli
Ruhunuzda bugün kendi kendisini tanıyan
"Turan benim yurdum diyen birisi var: "Oğuz Han!"

Beşinci Sultan Mehmet her orta yaşlının görüp
yetiştigi, tanıdığı bir simadır. İttihatçılardan Bal-
kan harbinden takriben bir yıl evvel İstanbuldan
Selâniğe ve oradan Kosovaya götürdükleri,

Hudavendigâr meşhedinde Arnavutları toplayıp
beraber namaz kıldırdıkları bu Padişah, iradesiz,
etliye, sütlüye hiç karışmaz bir ihtiyardı.

"Pek mahzuz oldum; pek memnun oldum;
evlâtlarıma selâm söyleyin!," diyerek şurada burada
dolaştırılır dururdu. Ziya Bey, bu iradesiz ve yaşlı
gölgeyi, ilk ve orta zamanların eski dünyayı
altüst eden Kaanları, Hakanları tanıyor ve ilk,
orta zamanlardaki, baştan başa kabili teshir
dünyayı, hâlâ yerinde farzediyor. Bu kuvvetli
ve imanlı milliyetçi, bir an için, şiirini yazarken
milletleri ve yirminci asrı unutmuş.. Siyasetçi,
fırkacı Ziya Bey, milliyetçi Gök Alpin gözüne
bu gaflet gözlüğünü koydurmuş..

Ziya Bey, harplerden çıkmış, istibdat devir-
lerinde yıpranmış, ezilmiş, bakımsız, Türk unsu-
rile Turanın alınabileceğini vakit vakit zanneder,
hayaller yapar. Hint, Çin, Kafkas, İran, Afgan,
Türküstan İttihat ve Terakkinin Osmanlı impa-
ratorluğuna iltihak etse bile, buralarını bize alınız
diye verseler bile.. o şeraite göre ne kazanabi-
lirdik? Bu, çok kabili münakaşa bir noktadır.
Okumuş yazmış nüfusumuz, oraların memur ta-
bakasına bile galiba yetişemezdi.

Ziya Bey;

Umumî harp patlar patlamaz, ve Almanlar
birkaç zafer kazanır kazanmaz:

Düşmanın ülkesi viran olacak
Türkiye büyüyüp Turan olacak.

Diye hemen Kızıl destanını yazdı ve "Kızıl
Elma,, ya sonuacı şiir olarak koydu. Kitabın
başındaki mukaddemeye de mânadar iki satır

ilâve etti: "Mukaddes vücude,, başlıklı bu mukaddemenin ilk üç cümlesini almıştım. Ziya Bey, orada, Mukaddes vücudun yaratıcı bir şiiriyet dalgalanan ruhunu bulduktan sonra şiirlerini yazdığını söylüyordu. Bu üç cümleye ilâve olunan satırlar şunlardır: " Bu şiiriyeti ben destana geçirmek istiyordum. Fakat sen beklemedin, onu tarihe sokmağa başladın. O halde ben duruyorum. Artık sen yürül,,

Ne yazık ki o yürümedi. Eldeki imparatorluk ta, İttihat ve Terakki de yıkıldı. Ziya Bey, Umumî harbin nihayetlerine kadar bu aldanişında devam etti.

Şiirlerinin hemen hepsinde ise evvelâ hakanı, sonra da halifecidir. Türkiyenin " Cümhuriyet tekâmülüne erebilmesinin mümkün olabile-

ceğini hiç aklına getirmemiştir. Türkiyenin lâıyk bir devlet ve cemiyet olabileceği ise yine asla zihninden geçmedi. Tanrı, hakan; Tanrı, halife onun islâmlığa vermek istediği reformun âdeta birinci ve ikinci mabududur. "vatan,, bunlardan sonra gelir. Hatta bazı manzumeleri ve ilâhileri okunduğu zaman üç mabutlu bir nevi naturizm yapmak istiyor zannedilir.

İnkilâbımızın ve inkilâp fırkasının zaferden sonra kurduğu devlet bir halk devletidir; Türkiye cümhuriyetidir: Halk cümhuriyetile ilhanlığın, hakanlığın veya meşrutî halifeciliğin mukayesesini yapmağa, hanhisinin daha mütekâmil olduğunu isbat etmeğe ne lüzum var? Gök Alp'ın mefkûresi çok daha yüksek ve çok daha vazih şekillerde inkilâbımız tarafından tabakkuk ettirilmiş ve yurda yerleştirilmiştir.

Gök Alp nasıl ve ne vakte kadar lâıyk oldu?

Ziya Bey, Umumî harbin ilk yıllarına kadar din işlerini, dünya işlerinden ayırmıya çok kuvvetle taraftardır. Bunun delili bilhassa şu manzumedir:

Yasaya doğru : 7

Türke Göre Meşihat

(1)

Bir devlet ki hukukunu kendi doğurmaz
Kanuna gökten inmiş değişemez der
O asla bir devlet değil, müstakil durmaz
Değişmiyen bir varlığı taşımaz yer

(3)

Bir devletle bir meşihat anlaşır amma,
İki devlet, bir meşihat hem neşin olmaz,
Bir vicdanda birkaç irfan kaynaşır amma,
İki ilim, iki hukuk, iki din olmaz.

(5)

Her şey iki: kaza, teşri, mahkeme ilâm
Devlet dine kanun yapar, dinse devlete
Sarıklılar memur olur, fesliler imam
Devlet benzer meşihate, din hükûmete

(2)

Bir meşihat makamı ki dine hizmeti
İlim, hukuk işlerle uğraşmak sayar
Bir taraftan bozar iken akıl ve hikmeti
Bir yandan halk içine dinsizlik yayar.

(4)

Hâkim olan millet midir meşihat mıdır?
Millî meclis meb'usan mı Babı fetva mı
Meşrutiyet bir hilei şeriat mıdır
Hür bir millet olduğumuz yoksa rüya mı?

(6)

İlmi bırak külliyyeye, adli devlete
Sen yalnız diyanetin neşrine çalış
İstersen mazhar olmak haklı hürmete
▲sra uyan vazifeni yapmağa alış..

Bu parçadaki fikirler, ne kadar doğru, ne kadar vazih, ne kadar güzeldir. Gök Alp tamamen lâıyktır. Fâkat ah bu siyaset.. " Cihadı mukaddes,, ilânından, ve "Fetvayı şerife,, çıktıktan sonra onun siyasî ve fırkacı şahsiyeti, İttihatçıların dindar tabakasile yine elele verdi. Bu tabakanın ekseriyeti Türk soyundan olmıyan İttihatçılardan ve Türk soyundan olan hayalperestlerden mürekkep olduğu tahmin olunabilir. Mütefekkir ve Türkçü Gök Alp kandı, aldandı. " Yeni hayat ,, a bugüzel manzume sokulmadı. Bilâkis bu fikirlerden rüc'ati gösteren bir çok parçalar

orada yer aldı. [Din, dinle ilim, islâm ittihadı, halife ve müftü..] başlıklı parçalarla ilâhiler. Bu kitap yeşil çerçeveler içinde bir kitabı mukaddes gibi basıldı. Gök Alpi siyasetçiler, sarsmışlar, harap etmişlerdi..

« İslâm ittihadı » ndan:

Bütün islâm bir devlet, halifedir hakanı,
Her müstakil hükümdar ona tabi bir handır;
Hem hükümde hep islâm sultanların sultanı,
Hem hakkın Türkiye ülkesine su'tandır.

«Halife ve Müftü» den:

İki şey var mukaddes; biri devlet biri din;
Devlet onun başında ancak halifemiz var.
Ki bir müftü değil o, bir Emirülmüminin:
Fetvaları o vermez, kanunları o yapar.

Devlet ile medrese ayrı iki âlemdir
Müftü ile Halife birbirine karışmaz.
Ayrılsa da bu iki kuvvet daim tevemdir
Nüfuz bende diyerek birbirile barışmaz.

Türkiye cümhuriyetine gelince; o tamamen lâyıktır. Dini dünya işlerinden kat'iyyen ayırmıştır. Meşihata itabe, halife ile müftünün aralarını bulmağa, veya geçinsinler diye dualar etmiye, kanunlar, düstürler koymıya artık hacet yok, çünkü bunlar kaldırılmıştır. Kabineye, siyaset âlemine ve siyaset hayatına din reisi giremez. "Diyanet işleri reisliği,, asra uyarak vazifesini yapmakla meşgul bir dinî köşedir.

M. Mitat

Müşahabe :

Ziya Gök Alp Neler İstiyorduTürk inkilâbı Neler Yaptı?

— 4 —

Ziya Bey ve Türk Milliyetçiliğinin Mesnetleri:

Yazan : M. Mitat

Gök Alpin Türk milliyetçiliğini istinat ettirmek istediği kök veya temel: [Oğuz menkabesi] denilen meşhur efsanedir. Bu efsane malumdur. İslâmdan evvelki

şekli ve islâmî şekli vardır. Efsaneyi yalnız Ziya Bey değil İslâmcı ittihatçılar da beğenebilirler. Menkabenin islâmî şeklinde Oğuz Hanın müslümanlığı da bittabi vardır. Bu itibarla, hem

Turancılığa, hem de hakancılığa ve halifeciliğe yarar. Ziya Bey, [Türke göre: Millet (*)] adlı parçasında tamamen bu efsaneye göre milleti anlar ve anlatır:“

(1)

Sorma bana oymağımı boyumu
Beş bin yıldır millet gibi yaşarım.
Sorma bana ailemi soyumu,
Soyum Türklük, soy büyüğüm Hüngârım.

(3)

Deme bana, Türkmen, kayı, Osmanlı
Türküm bu ad her unvandandan üstündür.
Yoktur Özbek, Tatar, Kırgız, Kazanlı
Türk milleti bir bölünmez "bütün" dür.

(5)

İki ordu şarktan, biri cenuptan
Çinin, Hindin yollarına koşuyor
Mezarında kımıldamış Oğuz han
Türklük yine deniz olmuş coşuyor.

(2)

Süngü beni ayırsa da vahdetimi unutmam
Dil ve dinde müsterekiz hep gelmişiz bir ilden.
Devletimin kaygusile milletimi unutmam.
Anadolu bir iç ildir, ayrılamaz dış ilden.

(4)

Gök, ay, yıldız, dağ ve deniz hanlar bütün ölmüşler
Yalnız diri "Gün" Han kalmış Altınili elinde
Baktı dedi "Rus İngiliz büyük yurdu bulmuşlar.."
Üç altın ok attı Kafkas, Azerbaycan ve Hinde.

(6)

Ey Türk oğlu, artık ne ben, ne sen, ne o; birşey yok
Uluslar yok, oruklar yok, ancak büyük Turan var.
Siyasette şerik olamaz, ayrıca Han ve Bey yok
Türk ruhunda yalnız biril, yalnız bir tek ilhan var..

rinizin, inançlarınızın birleşmesinden çıkan kudret, toplarla, bombalarla, süngülerle bin bir tahrip vasıtalarının hepsile bir oyuncak gibi oynamağa daima muktedirdir. Bundan 1200 küsur sene evvel Altaylarda at oynatmış, Çinlileri ana yurttan çıkarmış bir Alpin, Gültekinin, kitabesinde şu sözler yazılıdır: (Ey Türk halkı gök düşmez yer çökmezse seni kim esir edebilir?).

Bundan birkaç yıl evvel Gazi denen büyük Türk kahramanı da: (Ey Türk genci, da-

marlarındaki asil kan dünyanın bütün silâhlarına, silâhsız karşı gelmiye kâfidir.) dedi. Ve bu hakikati, bir tecrübeden sonra, asrın harikası olarak bilinen müsbet bir tecrübeden sonra, haykırdı.

Halkevinde toplanan kadın erkek ey Türk hençliği, ey azim nur ve fazilet kitlesi, sen, böyle derin ve sermedî bir heyecana düştüğün anda kürenin biricik kuvvetisin, her şeysin...

M. Mitat

(*) Bu manzume Yeni Hayata (Millet) başlığı ile girmiş ve işaretlenen 4 ve 5 numaralı parçaları da şu suretle değiştirilmiştir:

Baktı dedi. «Rus İngiliz büyük yurdu bulmuşlar..
Artık onlar hür olacak Rusyada ve Çinde.

(5)

Her ülkede Türk bir devlet yapacak
Hep bir diller aynı dine tapacak
Fakat bunlar birleşecek nihayet..
Olacak tek harsa malik bir millet..

Değişmenin sebebi hayalin hakikate uymamasıdır. [Manzume parçalarındaki numaralar, okumakta kolaylık için muharrir tarafından konulmaktadır.]

Siyasetçi Ziya Beyle İttihatçı arkadaşlarının harbin ilk yılında Kafkaslara, Hinde, Çine koştuğu orduların biri Kafkasyada dondu. Bir kolordu bir müddet İranın malûm boşluğundan, kimsesizliğinden bilistifade Hemedana kadar garbında dolaştı. Fakat üçüncüsü Hinde uzanmak şöyle dursun, Basrayı, Bağdadı ve nihayet Musulu İngilizlere bırakarak dağıldı. Musul ile Hindi, Kafkasya ile Çini göz önüne getirirsek hayal ile hakikati anlarız.

Bugünkü Türk milliyetçiliği Oğuz efsanesine değil, umumî ve büyük Türk tarihine ve muasır

medeniyete istinat eder. Yenileşme kuvvetini, medenileşme ve yükselme kabiliyetini en eski ve en esrarlı zamanlardan alır. Tarihin ta fecrinden başlayarak, düne kadar misilsiz şerefleri parıldata parıldata yürüyüp gelen milli tarihimizi, inkilâp ve onun eşsiz Başbuğu toplatmış, kendisinin ve son neslin kazandığı zaferleri de katarak, Türk milletine ve milliyetçiliğine kökleri çok derin ve sarsılmaz bir mesnet yapmıştır.

Ziya Bey ve Ahlâk, Vazife, Vefa, Seciye;

Gök Alpin Yeni Turanında-ki ideal ahlâk, cemiyeti gaye

edinmiş bir ahlâktır. Gök Alpa göre fert için hak yoktur. Vazife vardır. Her türlü haklar, şanlar, şerefler milletindir, cemiyetindir. Vazife yapılırken gözler kapanır. Düşünülmez, sorulmaz, hikmeti aranmaz. Bahanelere, şüphelere, vesveselere asla yer verilemez. Vazife yapılır, bunlar ancak ondan sonra mevzuu bahsolabilir. Türk vefadardır. Ferdî münasebetlerinde de, hatta cemiyet halinde diğer cemiyetlerle olan münasebetlerinde de vefa, Türkün şaşmaz, aksamaz düsturudur, umdesidir. Bu üç mevzua ait, bu üç başlığı taşıyan güzel ve özlü manzumeler ve bazı parçalar:

Ahlâk

(1)

Ahlâk yolu pek dardır
Tetik bas, önü yarıdır
Sakın hakkım var deme
Hak yok vazife vardır.

(4)

Ne derece hizmetin
Varsa odur himmetin;
"Kıymetim var" deme ki
Gerçek ola kıymetin..

(2)

Hak milletin, şan onun;
Gövde senin, can onun..
Sen öl ki o yaşasın
Dökülecek kan onun..

(5)

Bir ordudur Türkili,
Yasaya bağlı beli..
Yasa bir ahlâktır ki
Baş vermektir temeli..

(3)

Ben, sen yokuz, biz varız
Hem oğan, hem kullarız.
"Biz" demek "bir" demektir
Ben, sen ona taparız!

(6)

Millete ver canını,
Ocağını, şanını..
Bir aşık olsan bile;
Feda et cananını..

« Vazife » den Üç Parça

(1)

O gönlüme arştan inen bir sestir:
Milletimin vicdanına makestir.
Ben askerim o üstümde kumandan
Baş eğerim her emrine sormadan!
Gözlerimi kaparım!
Vazifemi yaparım!

(2)

Benim hakkım, menfeatim, arzum yok
Vazifem var başka şeye lüzum yok.
Aklım, gönlüm düşünmezler, duyarlar;
Ondan gelen emirlere uyarlar..
Gözlerimi kaparım!
Vazifemi yaparım!

(3)

Var demezdim bu dünyanın ötesi,
Gelmeseydi vazifenin gür sesi..
Bu ses mutlak maveradan geliyor..
Hak nerdeyse ta oradan geliyor..
Gözlerimi kaparım!
Vazifemi yaparım!

« Vefa » dan Parçalar:

(1)

Biz Türkler sulh çağlarında,
Uslu arı kovarıyoruz.
Harbin kanlı dağlarında
Yırtıcı av doğarıyoruz.

(2)

Gösteririz fertle millet
Başka başka temayüller..
Birisinde zorlu savlet..
O birinde tahammüller..

(3)

Lâkin namus işlerinde
"Fert — millet" bir kafadayız.
Ferden gibi milletçe de
Ahtımızda vefadayız.

Fedakârlıktan, vazifeden, ve- Şair Osmanlı tarihinin elemli bolduğunu görerek müteessir fadan.. dokunmuş olması lâzım- inhitat ve inkiraz günlerinde, oluyor. Arıyor. Ve nihayet ordu- gelen Türk seciyesine gelince: balkan felâketlerinde onun kay- da buluyor, Çanakkalede görüyor:

(1)

Aradım, yıllarca seni aradım
Köy köy dolaşarak Anadoluda,
Sen her taraftaydın da bulamadım,
Göründün nihayet Geliboluda..

(2)

Şezmiştim Fatihte, Yavuzda seni,
Nedimde, Kemalde, Mimar Sinanda,
Duyarken yine on Temmuzda seni
Büsbütün kayboldun sandım Balkanda.

(3)

Orduda nihayet kavuştuk sana..
Ararız şimdi her ocakta seni..
Dileriz kalmasın görmek yarına
İlimde, san'atta, ahlakta seni!..

Türkte tahammül ve fedakâr- her köylüsünden nasıl fıskırıp lıktan, vazife aşkından ve insiya- çıktı. Ne muhteşem, eserler or- kından, vefadan mürekkep olan se- taya koydu. Yirminci asırda, ciye ezeldir. Çanakkaledeki tecel- maddiyet, hesap, alet ve makina lisinde sonra daha ümitsiz, daha, asrında, harikalar meydana getir- kara, kap kara inhidam ve felâ- di. İnkilâp ve tekâmül yolundaki ket günlerinde, istiklâl mücadele- izlerine, tecellilerine de her an sinde, Türk seciyesi, Anadolunun şahit olmaktayız. Gördüğümüz her köyünden, her çatısından, tecellileri kadar, tatlı, gördüğü-

(1)

Bir kadın var ki ya annem, ya kardeşim, ya kızım
Odur bende en mukaddes duyguları yaşatan..
Bir diğeri sevgilim ki günüm, ayım yıldızım,
Odur bana hayattaki şiirleri anlatan..
Bu mahlûklar nasıl hakir olur şer'in gözünde?
Bir yanlışlık var mutlaka müfessirin sözünde

(2)

Ailedir bu milletin, bu devletin esası,
Kadın tamam olmadıkça eksik kalır bu hayat..
Ailenin adle uygun olmak için binası
Nikâh, talâk, miras: bu üç işte gerek savaş..
Bir kız irste yarım erkek izdivaçta dörtte bir
Bulduğkça ne memleket, ne aile yükselir..

(3)

Diğer haklar için millî mahkemeler açmışız,
Aileyi bırakmışız medresenin elinde..
Bilmem niçin, kadınlığa ait işten kaçmışız.
Ya onun da bir emegi yok mu bu Türk ilinde?..
Yoksa o mu iğnesinden kanlı süngü yaparak
Haklarını pençemizden ihtilâle alacak?..

Şair ayrıca " Kadın, ev ka- nikâhta, talâkta, mirasta, cemiye- ele vardı. O da kendi kendine dını, meslek kadını " adlı par- tin her tabakasında kadına müsä- kalktı.. Türk kadını, Türk köy- çalarile bu bahı tekrarlar ve vat vermiştir. Doktor, hâkim, lerinde ve eski Türk cemiyetinde tamamlar.. Yeni cemiyetimiz, avukat, muallim, memur, belediye olduğu kadar bugün hürdür, mü- Türkiye cümhuriyeti, kadına savidir, içtimat vazifelerini yapar; Türk cemiyetinin, erkek kadar verilmesi bir ideal olarak nerek yaşamaktadırlar.. Ziya Be- kudretli ve kıymetli bir uz- zikredilen hakları, kâmilen ka- yin şiirlerini yazdığı zamanlarda vudur.

"Tesettür" namı altında bir mes'-

— Devam Edecek —

